

Cytotoxic Properties of Marine Sponge *Thetya* sp. Extract and Apoptosis Stimulation against Colorectal Cancer Cells

Samira Jalalinezhad ^{1,2 *}, Seyed Abdolmajid Ayatolahi ^{3,4}, Ali Taheri ⁵

¹ Faculty of Medicine, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

² Resident of Internal Diseases, Faculty of Medicine, Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran

³ Department of Pharmacognosy, School of Pharmacy, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁴ Phytochemistry Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁵ Faculty of Marine Sciences, Chabahar Maritime University, Chabahar, Iran

Received: 30 April 2021 Accepted: 10 May 2021

Abstract

Background and Aim: Finding the biologically active compounds from marine sources is of particular importance for cancer control. In the present study, the effect of cytotoxicity and apoptosis stimulation of marine sponge *Thetya* sp. extracts against colorectal cancer cells was evaluated.

Methods: Marine sponge *Thetya* sp. was caught from the Oman Sea in 2017 and extracted with solvents of methanol, chloroform, hexane and ethyl acetate. The extract was evaluated at concentrations of 900, 400, 200, 100, 50 and 30 µg/ml on the colorectal cancer cell line. Cytotoxicity test was performed by MTT method and the effect of apoptosis was performed by flowcytometry method.

Results: The survival rate of colorectal cancer cells in methanolic extract of *Thetya* sp. at concentration of 900 µg/ml was 32.92%. The IC₅₀ of the methanolic extract against colorectal cancer cells was 556.4 µg/ml. Chloroform extract of marine sponge with IC₅₀=1330.95 µg/ml showed less effect for colorectal cancer cells than methanolic extract. Also, methanolic extract of marine sponge with 25% apoptosis and 14% primary colorectal cancer cell necrosis showed its effect at concentration of 756.4 µg/ml. Marine sponge *Thetya* sp. extracts had no significant cytotoxic effect on healthy cells.

Conclusion: It seems that the total methanolic extract of marine sponge *Thetya* sp. has metabolites with anti-cancer properties that can inhibit colorectal cancer cells.

Keywords: Marine Sponge, Cytotoxic, Apoptosis, Necrosis, Colorectal Cancer.

*Corresponding author: Samira Jalalinezhad, Email: samirajalalinezhad@gmail.com

Address: Faculty of Medicine, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

خواص سمیت سلولی عصاره اسفنج دریایی *Thetya sp.* و تحریک آپوپتوز سلول‌های سرطانی کولورکتال

سمیرا جلالی نژاد^{۱،۲*}، سید عبدالمجید آیت‌اللهی^۳، علی طاهری^۵

^۱ دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

^۲ رزیدنت بیماری‌های داخلی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، زنجان، ایران

^۳ استاد گروه فارماکوتوزی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

^۴ مرکز تحقیقات فیتوشیمی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

^۵ دانشکده علوم دریایی، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار، چابهار، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۲/۱۰ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۰۲/۲۰

چکیده

زمینه و هدف: یافتن ترکیبات فعال زیستی از منابع دریایی برای مهار سرطان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در مطالعه حاضر به ارزیابی اثر سمیت سلولی و تحریک آپوپتوز عصاره‌های اسفنج دریایی *Thetya sp.* علیه سلول سرطانی کولورکتال پرداخته شد.

روش‌ها: اسفنج دریایی *Thetya sp.* از دریای عمان در سال ۱۳۹۶ صید شد و با حلال‌های متانول، کلروفرم، هگزان و اتیل استات عصاره‌گیری گردید. عصاره در غلظت‌های ۹۰۰، ۴۰۰، ۲۰۰، ۱۰۰، ۵۰ و ۳۰ $\mu\text{g/ml}$ روی رده سلول سرطانی کولورکتال مورد ارزیابی قرار گرفت. آزمون سمیت سلولی با روش MTT و بررسی اثر آپوپتوزی با روش فلوسایتومتری انجام شد.

یافته‌ها: بقای سلول‌های سرطانی کولورکتال در عصاره متانولی اسفنج دریایی *Thetya sp.* در غلظت ۹۰۰ $\mu\text{g/ml}$ برابر ۳۲/۹۲ درصد بود. میزان IC_{50} عصاره متانولی علیه سلول‌های سرطانی کولورکتال برابر ۵۵۶/۴ $\mu\text{g/ml}$ به دست آمد. عصاره کلروفرمی اسفنج با IC_{50} برابر ۱۳۳۰/۹۵ $\mu\text{g/ml}$ برای سلول‌های سرطانی کولورکتال اثر کمتری نسبت به عصاره متانولی نشان داد. همچنین عصاره متانولی اسفنج با ۲۵ درصد آپوپتوزیس و ۱۴ درصد نکروزیس اولیه سلول سرطانی کولورکتال در غلظت ۷۵۶/۴ $\mu\text{g/ml}$ اثر خود را نشان داد. عصاره‌های اسفنج دریایی *Thetya sp.* بر سلول‌های سالم اثر معنی‌دار سیتوتوکسیک نداشتند.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد عصاره تام متانولی اسفنج دریایی *Thetya sp.* دارای متابولیت‌هایی با خواص ضد سرطانی است که توانایی مهار سلول‌های سرطانی کولورکتال را دارد.

کلیدواژه‌ها: اسفنج دریایی، سمیت سلولی، آپوپتوز، نکروز، سرطان کولورکتال.

*نویسنده مسئول: سمیرا جلالی نژاد. پست الکترونیک: samirajalalinezhad@gmail.com

آدرس: دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

مقدمه

عوامل بروز سرطان می تواند مجموعه ای از تغییرات ژنتیکی و اپی ژنتیکی تحت تأثیر عوامل محیطی، فیزیکی و شیمیایی و پاتوژن ها باشد. سرطان های کبد، ریه، معده، پستان و کولورکتال به سرعت رشد می کنند و هر ساله موجب مرگ و میر زیادی می شوند. طبق آخرین گزارش های سازمان بهداشت جهانی تا سال ۲۰۱۰ بالغ بر ۱۳ میلیون انسان به بیماری های سرطان مبتلا و ۷/۵ میلیون مورد مرگ گزارش شده است و تا سال ۲۰۳۰ به ۲۱ میلیون فرد مبتلا افزایش می یابد (۱).

سرطان سومین عامل مرگ و میر در ایران است که مرگومیر ناشی از آن طی سال های اخیر به شدت رو به افزایش گذاشته است. سرطان کولورکتال از سرطان های بسیار شایع و ۹/۷ درصد کل سرطان ها را شامل می شود و در هر دو جنس زن و مرد شایع است (۲،۳). در ایران نیز ۶/۳ درصد مرگ و میر را سرطان کولورکتال شامل می شود (۴-۶). کولون و رکتوم اجزای روده بزرگ هستند و سرطان زمانی رخ می دهد که تومور در روده بزرگ شکل بگیرد. ریسک ابتلا به این نوع سرطان در سن بالای ۵۰ سال افزایش می یابد؛ لذا توجه به پیشگیری و درمان این بیماری بسیار حائز اهمیت است. شیمی درمانی یکی از بهترین روش های درمان است، ولی دارای اثرات جانبی زیادی است. کشف و شناسایی داروهای ضد تومور جدید با عوارض جانبی کم، به یک هدف اساسی در بسیاری از مطالعات ایمنی- دارویی تبدیل شده است (۷). با این هدف، توجه بسیاری به ترکیبات طبیعی موجود در گیاهان، موجودات دریایی و میکروارگانیسم ها معطوف گردیده است. از زمان های دور تا امروز، طبیعت همواره منبع مهمی از داروها بوده است. حدود ۶۰٪ از داروهای تأیید شده برای درمان انواع سرطان منبع طبیعی دارند. وین کریستین، ایری نوتکان، اتوپوزید، تاگزان و کامپوتوسین از ترکیبات دارویی ضد سرطان مشتق از گیاهان هستند. هرچند ترکیبات دریایی در منابع دارویی کنونی نماینده کمی دارد اما محیط آبرزی در آینده منبع بسیار با ارزشی از ترکیبات دارویی نوین خواهد بود (۸).

در طول ۶۰ سال گذشته اسفنج های دریایی به علت متابولیت های ثانویه مستخرج از آنها به عنوان گنجینه باارزش شناخته شده اند. اسفنج ها از جانوران بی مهره دریایی هستند که به صورت هم زیست با باکتری ها یا ریز جلبک ها زندگی می کنند. بیش از ۳۰۰۰ گونه کشف شده اسفنج های دریایی در محیط دریایی و اقیانوسی گزارش شده است. بر اساس گزارش ها جلبک ها منبع ۳۵٪ مواد شیمیایی جدید کشف شده هستند و اسفنج ها در مقام بعدی قرار دارند (۹). اسفنج ها پتانسیل تولید داروهای آینده علیه بیماری های مهم مثل سرطان و ناراحتی های قلبی و عروقی را دارا هستند. اسفنج ها طیف گسترده ای از ترکیبات شیمیایی با اسکلت کربنی متنوع تولید می کنند (۱۰). تاکنون بیش از ۱۵۰۰۰ ترکیب فعال زیستی دریایی گزارش شده است و اسفنج ها مسئول بیش از

۵۳۰۰ ترکیب متنوع آن هستند و هر ساله صدها ترکیب جدید کشف می شود (۱۱). در اوایل دهه ۱۹۵۰ نوکلئوزیدهای Spongouridine و Spongothymidine در اسفنج دریایی *Cryptotethia crypta* گزارش شد (۱۲). این نوکلئوزیدها اساس تولید و سنتز Ara-C، اولین داروی ضد سرطان با منشأ دریایی و Ara-A به عنوان داروی ضد ویروس بودند (۱۳). داروی Ara-C امروزه داروی روتین در درمان لوکمی و تومور لنفی است. مشتقات فلورینه (fluorinated derivative) آن نیز برای درمان سرطان پانکراس، پستان، مثانه و ریه تأیید شده است (۱۴). بر اساس تحقیقات جدید نیز ترکیباتی مثل سینتاراین (*Cryptothethya crypta*)، هالیکوندرین (*Halichondria okadai*)، بروساتین (*Bugula neritina*)، دولاستاتین (*Dolabella auricularia*)، اکتیناسیدین ۷۴۳ (*Ecteinascidia turbinata*) تولید شده اند که همگی به عنوان داروهای ضد سرطان تحت مطالعات تأییدی یا تجاری قرار دارند.

ترکیبات فعال زیستی اسفنج ها به عنوان عامل ضد التهاب، ضد تومور، سرکوب کننده سیستم ایمنی یا سیستم عصبی، ضد ویروس، ضد باکتری، ضد مالاریا و ضد کلنی مزاحم طبقه بندی می شوند. تنوع شیمیایی ترکیبات اسفنج ها نیز قابل توجه است. بعلاوه نوکلئوزیدهای غیرطبیعی، ترین های فعال زیستی، استرول ها، پپتیدهای حلقوی، آلکالوئیدها، اسیدهای چرب و مشتقات اسیدهای آمینه که اغلب هالوژنه هستند و همگی خواص زیستی فعال قوی دارند از اسفنج ها مشتق شده اند (۱۰). مطالعات متعددی روی خواص ضد سرطانی اسفنج های دریایی انجام شده است. Shubina و همکاران، یک پنتاسیکلیک گوانیدین آلکالوئید با نام monanchoxymycalin از اسفنج دریایی *Monanchora pulchra* استخراج نمودند. این ترکیب فعالیت سمیت سلولی علیه سلول های سرطانی HeLa در غلظت کم نشان داد و مرگ مرتبط با آپوپتوزیس را با جلوگیری از تشکیل توده سلول های سرطانی نشان داد. همچنین با داروی cisplatin اثر سینرژیک و افزایشی داشت (۱۵). Azcuna و همکاران نیز روی عصاره اسفنج *Callyspongia samarensis* کار کردند. ترکیب خالص شده عصاره متانولی این اسفنج دارای خاصیت مهار بالای رشد سلول های سرطان کولون بود (۱۶).

در خلیج فارس و دریای عمان اسفنج های دریایی به طور گسترده ای پراکنده هستند. بر اساس منابع، روی خواص سیتوتوکسیک و آپوپتوتیک عصاره اسفنج های سواحل دریای عمان تحقیقات اندکی انجام شده است و نیاز است روی اسفنج های خلیج فارس و دریای عمان در حوزه زیست فناوری پزشکی - دارویی تحقیقات بیشتری انجام شود؛ لذا در مطالعه حاضر به بررسی برون تنی خواص سیتوتوکسیک و آپوپتوتیک عصاره های آلی اسفنج دریایی *Thetya* سواحل دریای عمان علیه سلول های سرطانی کولورکتال پرداخته شد.

روش‌ها

تهیه نمونه اسفنج و استخراج

اسفنج‌های دریایی *Thetya* sp. از دریای عمان در سال ۱۳۹۶ جمع‌آوری شد. استخراج اسپیکول‌ها با کمک کلید شناسایی توسط متخصص زیست‌شناسی دریا، در حد جنس مورد شناسایی قرار گرفت. اسفنج بعد از برداشت، ابتدا با آب دریا و سپس با آب مقطر شستشو گردید و در هوای آزاد در سایه خشک شد. ۱۰ گرم نمونه آماده شده در ۵۰ میلی‌لیتر حلال قرار گرفت و به مدت ۲۴ تا ۴۸ ساعت در تاریکی و دمای اتاق توسط شیکر انکوباتور مورد استخراج قرار گرفت. از حلال‌های متانول، کلروفرم، آن‌هگزان و اتیل‌استات استفاده شد. سپس با کاغذ صافی شماره ۴۲ واتمن صاف گردید. پس از فیلتر شدن در خشک‌کن انجمادی تحت خلأ (Jaltec, Iran) خشک شد. عصاره‌های خشک شده تا زمان آنالیز در فریزر -۲۰ درجه سانتی‌گراد نگهداری شد (۱۷).

بررسی اثرات ضد سرطانی

نمونه‌های حل شده در حلال‌های متانول، کلروفرم، آن‌هگزان و اتیل‌استات، قبل از بررسی اثر سیتوتوکسیک، توسط فیلتر سرسنگی ۰/۲۲ میکرومتر فیلتر شدند. سلول‌های مورد مطالعه در ۱۵ میلی‌لیتر محیط DMEM درون فلاسک استریل ۷۵ سی‌سی به همراه ۳۰۰ میکرولیتر سرم FBS و ۳۰ میکرولیتر آنتی‌بیوتیک پن‌استرپ یک بار پاساژ داده شدند تا به تعداد نهایی 1×10^4 سلول در میلی‌لیتر برسند.

تست MTT (3-(4,5-Dimethylthiazol-2-yl)-2,5-diphenyltetrazolium bromide)

برای انجام تست MTT از پلیت ۹۶ خانه کف تخت استفاده شد. عصاره اسفنج اول تا رقت ۱/۶۴ مورد سنجش قرار گرفت. برای گروه کنترل از بافر فسفات سالین PBS استفاده شد. سپس به هر چاهک ۱۰۰ میکرولیتر سلول اضافه شد که در مجموع هر چاهک حاوی ۲۰۰ لاند نمونه گردید. پلیت به مدت ۲۴ ساعت در انکوباتور CO₂ دار حاوی ۵ درصد گاز کربنیک قرار گرفت. بعد از ۲۴ ساعت، ۲۰ میکرولیتر رنگ MTT (۵ میلی‌گرم در میلی‌لیتر) که تازه آماده شده بود به هر چاهک اضافه شد و ۳-۴ ساعت دیگر در انکوباتور قرار گرفت. بعد از این مدت پلیت‌ها در دمای ۴ درجه سانتی‌گراد به مدت ۳ دقیقه و در دور ۳۰۰۰ با سانتریفیوژ یخچال‌دار سانتریفیوژ شد. بعد از زمان موردنظر، محتوی چاهک‌ها خالی شد و به هر چاهک ۱۰۰ میکرولیتر دی‌متیل سولفو کساید اضافه و پلیت با فویل آلومینیومی پوشیده گردید و به مدت ۲۰ دقیقه روی شیکر قرار گرفت. بعد از این مدت، جذب نوری در طول موج رفرنس ۶۳۰ نانومتر و تست ۵۷۰ نانومتر توسط دستگاه الایزا ریدر قرائت گردید (۱۸). از سلول‌های سالم Vero (کلیه میمون) و J774 (رده سلولی ماکروفاژ موش) برای بررسی اثر عصاره‌ها روی سلول غیرسرطانی

استفاده شد. میزان IC₅₀ هر عصاره برای سلول سرطانی کولورکتال با استفاده از رگرسیون خطی برآورد شد.

سنجش فعالیت آپوپتوزی با فلوسایتومتری

بهترین عصاره با فعالیت سیتوتوکسیک وارد مرحله سنجش فعالیت آپوپتوزی شد. تشخیص آپوپتوزیس با Annexin-v-FITC و رنگ PI انجام شد. طبق دستور کیت (Phosphatidyl serine detection IQP-116F) ساخت کشور هلند از پلیت‌های ۲۴ خانه و تعداد 3×10^5 سلول استفاده شد و به همان روشی که در تست MTT بیان شد سلول‌ها در پلیت کشت شد. سپس سلول‌ها را پس از ۴۸ ساعت با EDTA-Tripsin ۰/۱ درصد از کف خانه‌ها جدا و ۲ بار با بافر کلسیم شستشو داده، سپس ۱۰ میکرولیتر از Annexin v با ۱۰۰ میکرولیتر سلول مخلوط گردید. نمونه ۲۰ دقیقه در تاریکی و روی یخ انکوبه شد، سپس سلول‌ها شسته و ۱۰ میکرولیتر رنگ پروپیدیوم یدید (PI) به آن اضافه گردید. نمونه مجدد ۱۰ دقیقه در تاریکی روی یخ انکوبه شد و نمونه‌ها با دستگاه فلوسایتومتری مدل (Becton Dickinson, FACS caliber) (USA) آنالیز گردیدند. در این روش، سلول‌هایی که دچار آپوپتوز اولیه شده بودند فقط رنگ Annexin v را گرفتند، سلول‌هایی که دچار آپوپتوز ثانویه شده و دیواره سلولی آنها اندکی نفوذپذیر شده بودند با دو رنگ Annexin v و رنگ PI رنگ گردیدند، و سلول‌هایی که نکروز شده بودند فقط رنگ PI را به خود گرفتند و هر کدام در plot فلوسایتومتری جداگانه قرار گرفتند و به این ترتیب دسته‌های مختلف سلولی جدا شدند (۱۹).

تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها

نرمال بودن داده‌ها با آزمون Shapiro-wilk مورد بررسی قرار گرفت. آنالیز و رسم نمودارها با نرم‌افزار Graphpad Prism نسخه ۵ انجام شد. برای بررسی نتایج آزمون‌ها و مقایسه میانگین داده‌ها از آزمون واریانس یک‌طرفه One Way ANOVA استفاده شد. معنی‌داری در سطح $p \leq 0.05$ بررسی شد. در صورت معنی‌دار بودن تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون توکی مقایسه میانگین انجام گرفت. تمامی اندازه‌گیری‌ها برای هر نمونه عصاره سه بار تکرار شد و مقادیر به صورت میانگین $\pm$ انحراف معیار گزارش شد.

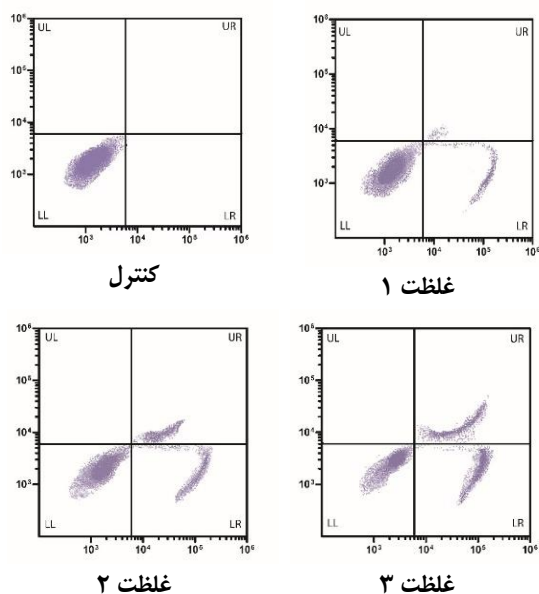
نتایج

آزمون سیتوتوکسیتی عصاره‌های آلی اسفنج تتیا علیه سلول‌های سرطانی کولورکتال

نتایج بررسی اثر سمیت عصاره‌های متانولی و کلروفرمی اسفنج دریایی *Thetya* sp. روی سلول‌های سرطانی کولورکتال در نمودارهای ۱ و ۲ آمده است. بر اساس نمودار ۱، غلظت $\mu\text{g/ml}$ ۹۰۰ اختلاف معنی‌داری با کنترل نشان می‌دهد و اثر سمیت بالایی بر سلول‌های سرطانی کولورکتال دارد ($p < 0.05$) و در این غلظت

بررسی اثر آپوپتوتیک و نکروتیک عصاره متانولی اسفنج دریایی

نتایج بررسی آپوپتوزیس با فلوسیتومتری سلول های سرطانی کولورکتال در مواجهه با غلظت های مختلف عصاره متانولی اسفنج تتیا به ترتیب ۷۵۶/۴ (غلظت ۳)، ۵۵۶/۴ (غلظت ۲) و ۳۵۶/۴ (غلظت ۱) میکروگرم بر میلی لیتر برای سلول های سرطانی کولورکتال بود (نمودار-۳). محور افقی Annexin V-FITC و محور عمودی پروپیدیوم یدید (Annexin-PI) است. با توجه به نمودار-۳، درصد مرگ سلولی در نمونه های تیمار شده با غلظت های مختلف عصاره متانولی اسفنج تتیا نسبت به نمونه کنترل افزایش قابل ملاحظه ای داشته است. بدین ترتیب که، درصد آپوپتوز گروه کنترل (نمونه سلولی بدون عصاره) صفر درصد، در غلظت ۱، آپوپتوزیس ۵ درصد و نکروزیس اولیه ۲ درصد، در غلظت ۲ آپوپتوزیس ۱۵ درصد و نکروزیس اولیه ۷ درصد و در غلظت ۳ آپوپتوزیس ۲۵ درصد و نکروزیس اولیه ۱۴ درصد را نشان دادند. در هیچ کدام از تیمارها نکروزیس نهایی دیده نشد.

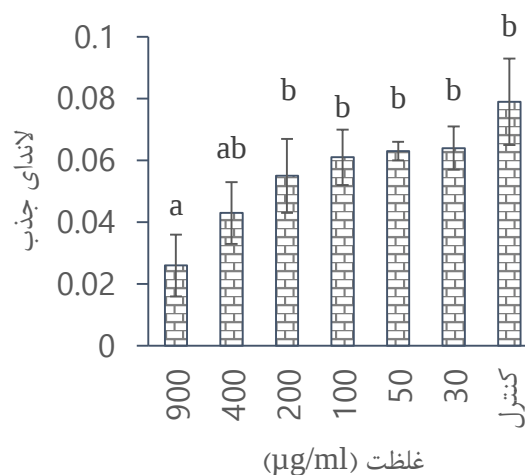

نمودار-۳. نتایج بررسی آپوپتوزیس با فلوسیتومتری سلول های سرطانی کولورکتال در مواجهه با غلظت های ۷۵۶/۴ (غلظت ۳)، ۵۵۶/۴ (غلظت ۲) و ۳۵۶/۴ (غلظت ۱) میکروگرم بر میلی لیتر عصاره متانولی اسفنج تتیا. محور افقی (AnnexinV-FITC) و محور عمودی (Annexin-PI) است.

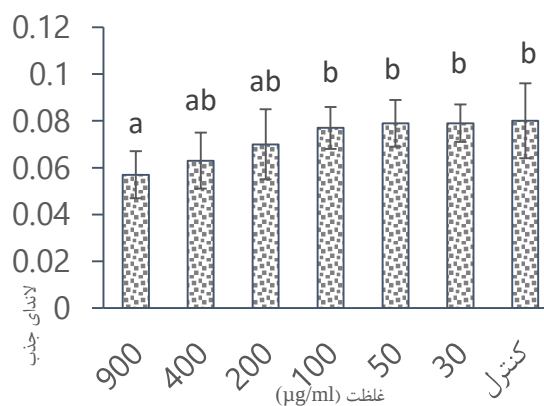
بحث

در مطالعه حاضر اثر سیتوتوکسیک و آپوپتوتیک عصاره های آلی اسفنج دریایی *Thetys* علیه سلول های سرطانی کولورکتال ارزیابی شد. عصاره های متانولی و کلروفرمی اثر سمیت سلولی و تحریک مرگ خود به خودی سلول های سرطانی کولورکتال را نشان دادند اما عصاره های هگزانی و اتیل استاتی فاقد اثر معنی دار

میانگین زنده مانده سلول های سرطانی کولورکتال ۳۲/۹۲ درصد است. اما غلظت های ۴۰۰ $\mu\text{g/ml}$ و کمتر فاقد اختلاف معنی دار با کنترل هستند. بر اساس نمودار-۲ عصاره کلروفرمی در غلظت ۹۰۰ $\mu\text{g/ml}$ اختلاف معنی داری با کنترل نشان می دهد و اثر سمیت بر سلول های سرطانی کولورکتال دارد ($p < 0.05$) و در این غلظت میانگین زنده مانده سلول های سرطانی کولورکتال ۷۱/۲۵ درصد است. اما غلظت های کمتر فاقد اختلاف معنی دار با کنترل هستند. میزان IC_{50} برای عصاره های متانولی و کلروفرمی به ترتیب ۵۵۶/۴ و ۱۳۳۰/۹۵ $\mu\text{g/ml}$ محاسبه شد. عصاره های هگزانی و اتیل استاتی فاقد اثر سیتوتوکسیک معنی دار در غلظت های مختلف بودند. همچنین اثر عصاره ها بر سلول های سالم Vero و J معنی دار نبود ($p > 0.05$).

نمودار-۱. اثر سمیت سلولی عصاره متانولی اسفنج *Thetys sp.* علیه سلول های سرطانی کولورکتال. حروف a, b و c اختلاف معنی دار در سطح معنی داری ۰/۰۵ را نشان می دهد.

نمودار-۲. اثر سمیت سلولی عصاره کلروفرمی اسفنج *Thetys sp.* علیه سلول های سرطانی کولورکتال. حروف a, b و c اختلاف معنی دار در سطح معنی داری ۰/۰۵ را نشان می دهد.

جداسازی و خالص سازی و شناسایی ترکیبات ضد سرطان از اسفنج های دریایی متعددی انجام شده است. در مطالعه Azcuna و همکاران روی عصاره اسفنج دریایی *Callyspongia samarensis* ۱۵ فراکشن با HPLC به دست آمد و اثر سمیت سلولی روی دو نوع سلول سرطانی MCF-7 و HCT-116 بررسی شد. فراکشن شماره ۸ سیتوتوکسیکیتی مشخصی علیه HCT-116 نشان داد که با زندهمانی کمتر از ۴۰ درصد همراه بود، اما روی سلول های طبیعی اثری نداشت (۱۶). در یک گزارش علمی ۳۹ ترکیب از اسفنج های دریایی معرفی شد که خاصیت تحریک آپوپتوز را دارند (۲۴). Renieramycins از خانواده Tetrahydroiso-quinoline است که از اسفنج دریایی متعلق به جنس *Reniera* جدا شده و آپوپتوز را از طریق مسیر وابسته به p53 تحریک می کند و ممکن است متاستاز در سلول های سرطانی ریه را مهار کند (۲۵). Monanchocidin یک آلکالوئید گوانیدین پلی سیکلیک است که از اسفنج دریایی *Monanchora pulchra* جدا شده و مرگ سلولی را در لوکمیای انسانی (THP-1)، سرطان سرویکال انسانی (HeLa) و سلول های اپیدرمال دهان (JB6 C141) القا می کند (۲۶). Smenospongine که یک سسکوئین ترپن Aminoquinone است از اسفنج *Smenospongia sp.* جدا شده (۲۷) و میتوز و شکل گیری میکروتوبول ها را مهار می کند و مرگ سلولی را در چندین سل لاین سرطانی تحریک می کند (۲۸). با توجه به مؤثر بودن عصاره متانولی اسفنج تتیا در مطالعه حاضر، جداسازی و شناسایی ترکیب/ ترکیبات مؤثر ضد سرطان از این عصاره توصیه می گردد.

Ferreira و همکاران اثر سمیت سلولی عصاره ۶ گونه اسفنج از سواحل کشور اسپانیا را علیه سلول سرطانی نوروبلاستوما- BE(2) M17 بررسی نمودند. گونه های *Halichondria panicea*، *Pachymatisma johnstonia* و *Ophlitaspongia seriata* بیشترین اثر را نشان دادند. تغییر شکل سلول سرطانی، افزایش آپوپتوز و فعالیت نکروز ثانویه در این سلول ها گزارش شد (۲۹). در مطالعه ای دیگر اثر سمیت سلولی عصاره هگزانی، اتیل استاتی و بوتانولی اسفنج دریایی علیه ۹ نوع سلول سرطانی انسانی بررسی گردید. عصاره اتیل استاتی با ۲۷٪، هگزانی با ۱۱٪ و بوتانولی با ۲٪ کارایی سمیت بالای ۷۵٪ نشان دادند. فعال ترین عصاره ها مربوط به اسفنج های *Petrosia sp.*، *Pericharax keteroraphis* و *Jaspis sp.* بود. در این مطالعه تجمع مواد در فاز Sub-G₁ تقسیم سلولی دیده شد که نشان از تحریک آپوپتوزیس سلولی داشت (۳۰). در مطالعه حاضر نیز آپوپتوزیس و به علاوه نکروزیس اولیه در سلول های سرطانی تیمار شده با دوز بالای عصاره اسفنج تتیا دیده شد. دو راه برای مرگ سلولی شناخته شده است؛ نکروز و آپوپتوز. نکروز پاسخ طبیعی سلول به صدمه های فیزیولوژیکی است که با برهم خوردگی توانایی سلول برای نگهداری هموستازی شروع می شود، با نفوذ آب و

بودند. اثر عصاره متانولی بیشتر از عصاره کلروفرمی بود. زندهمانی سلول های سرطانی کولورکتال در عصاره متانولی در غلظت ۹۰۰ µg/ml برابر ۳۲/۹۲ درصد بود. میزان IC₅₀ عصاره متانولی علیه سلول های سرطانی کولورکتال برابر ۵۵۶/۴ µg/ml به دست آمد. عصاره کلروفرمی اسفنج تتیا با IC₅₀ ۱۳۳۰/۹۵ µg/ml برای سلول های سرطانی کولورکتال اثر کمتری نسبت به عصاره متانولی نشان داد و درصد زندهمانی سلول های سرطانی بیشتر بود. همچنین عصاره متانولی اسفنج با ۲۵ درصد آپوپتوزیس و ۱۴ درصد نکروزیس اولیه سلول سرطانی کولورکتال در غلظت ۷۵۶/۴ µg/ml اثر خود را نشان داد. عصاره های مطالعه حاضر بر سلول های سالم اثر معنی دار سیتوتوکسیک نداشتند. بر این اساس عصاره های تام متانولی و کلروفرمی اسفنج دریایی تتیا دارای متابولیت هایی هستند که خواص ضد سرطانی مشخصی از خود نشان می دهند و توانایی مهار سلول های سرطانی کولورکتال را دارند.

هرچند در بررسی متون، تحقیقی روی خواص ضد سرطان اسفنج دریایی تتیا یافت نشد، اما مطالعاتی به بررسی عصاره های سایر اسفنج های دریایی و اثر سمیت سلولی و ضد سرطانی آنها پرداخته بودند. در تحقیقی فعالیت ضد سرطان عصاره ۱۰ گونه اسفنج سواحل کشور برزیل بررسی شد. عصاره های آلی گونه های *Mycale*، *Haliclona tubifera*، *Polymastia janeirensis* و *arcuiris* در غلظت ۱۰۰ µg/ml علیه سلول سرطانی کولورکتال (HT29) خواص سمیت سلولی نشان دادند. مطالعه بیشتر روی سلول های سرطانی غلظت IC₅₀ برای HT29 (۴±۲۸)، U373 (۳±۳۱) و NCI-H460 (۱±۳۰) µg/ml را نشان داد (۲۰).

در مطالعه Seleghim و همکاران، عصاره متانولی ۲۱۵ گونه اسفنج دریایی در کشور برزیل مورد بررسی قرار گرفت. ۱۸٪ عصاره ها علیه سلول سرطانی کولون (HCT-8) و ۸٪ علیه مورین ملانوما (B16) سمیت نشان دادند (۲۱). در مطالعه Biegelmeyer و همکاران روی *Polymastia janeirensis* فراکشن اتیل استاتی با IC₅₀ برابر ۷۶/۱۶ علیه سلول های سرطانی glioma و ۳۷/۳۳ علیه سلول های سرطانی نوروبلاستوما خاصیت سمی نشان دادند. این خاصیت وابسته به pH بود و در pH اسیدی خاصیت سیتوتوکسیک دیده نشد (۲۲). Ibrahim و همکاران روی اسفنج های دریایی *Callyspongia crassa* و *Callyspongia* *siphonella* کار کردند. عصاره متانولی استخراج شد. عصاره خام *C. siphonella* خاصیت ضد تومور شدیدی نشان داد. IC₅₀ ۵/۵۷ µg/ml علیه سلول های سرطانی کولون فعالیت سیتوتوکسیک داشت (۲۳). احتمالاً در عصاره اسفنج تتیا که در مطالعه حاضر مورد بررسی قرار گرفته است ترکیب یا ترکیبات ضد سرطان در مقدار کم موجود است که دوز IC₅₀ بالاتری را برای القا اثر سیتوتوکسیک، آپوپتوزی و نکروزی نیاز دارد.

توانایی مناسبی برای تحقیقات پیش کلینیکی داروهای ضد سرطان است و از این رو مطالعات بیشتری نیاز است تا به تخلیص و شناسایی ترکیبات ضد سرطان موجود در عصاره اسفنج تیا پردازد و اثرات ضد سرطانی در غلظت های کمتر ترکیب تخلیص شده را بررسی نماید.

تشکر و قدردانی: نویسندگان از دانشگاه علوم پزشکی

شهید بهشتی برای حمایت مادی و معنوی از تحقیق حاضر در قالب پروژه پزشکی عمومی خانم دکتر سمیرا جلالی نژاد تقدیر و تشکر می نمایند.

نقش نویسندگان: جلالی نژاد: ارائه ایده و طرح اولیه،

مطالعات آزمایشگاهی و جمع آوری داده؛ آیت اللهی: تحلیل و تفسیر داده ها و هدایت طرح؛ طاهری: تهیه نمونه دریایی، آنالیز آماری و نوشتن مقاله. همه نویسندگان در نگارش اولیه مقاله یا بازنگری آن سهیم بودند و همه با تایید نهایی مقاله حاضر، مسئولیت دقت و صحت مطالب مندرج در آن را می پذیرند.

تضاد منافع: نویسندگان تصریح می کنند که هیچ گونه تضاد

منافعی در مطالعه حاضر وجود ندارد.

منابع

1. World Health Organization. Cancer. 2012. Retrieved from <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs297/en/>.
2. American Cancer Society. Colorectal Cancer Facts & Figures 2020-2022. Available online at: <https://www.cancer.org/content/dam/cancer-org/research/cancer-facts-and-statistics/colorectal-cancer-facts-and-figures>.
3. Ernst J, Kuipers WMG, Lieberman D, Seufferlein T, Joseph J, Sung PGB, et al. Colorectal cancer. Nature Reviews Disease Primers. 2015; 1:15065. doi:10.1038/nrdp.2015.65
4. Alhurry AMAH, Rezaianzadeh A, Rahimikazerooni S, Akool MA, Bahrami F, Shahidinia SS, et al. A Review of the Incidence of Colorectal Cancer in the Middle East. Annals of Colorectal Research. 2017; 5(3-4):46292.
5. Malekzadeh R, Bishehsari F, Mahdavinia M, Ansari R. Epidemiology and molecular genetics of colorectal cancer in Iran: a review. Archives of Iranian Medicine. 2009; 12(2):161-169.
6. Rezaianzadeh A, Safarpour AR, Marzban M, Mohaghegh A. A systematic review over the incidence of colorectal cancer in Iran. Annals of colorectal research. 2015; 3(1). doi:10.17795/acr-25724
7. Xu L, Zhou L, Zhao J, Li J, Li X, Wang J. Fungal endophytes from *Dioscorea zingiberensis* rhizomes and their antibacterial activity. Letters in Applied

میکروب های خارج سلولی تمام اندامک های درون سلولی به خصوص میتوکندری متورم می شود و سپس با از هم پاشیدگی غشای سلولی و لیز سلولی تخریب صورت می گیرد و اجزای سیتوپلاسمی نظیر آنزیم های لیزوزومی در مایع خارج سلولی رها می شوند. بنابراین به علت پاسخ های التهابی، مرگ سلولی از طریق نکروز با تخریب گسترده بافتی همراه است (۳۱،۳۲). برخلاف آن در آپوپتوز که اکثراً به علت تحریک های داخل سلولی اتفاق می افتد، سلول خودکشی می کند. سلول آپوپتوزی مشخصات موفولوژیکی خاصی دارد که مشخص ترین آنها اجسام آپوپتوزی است. این اجسام شامل قسمتی از سیتوپلاسم و هسته در وزیکول های پلاسمایی و همچنین حاوی ریبوزوم است. این وزیکول ها خیلی سریع توسط فاگوسیت ها یا سلول های اپیتلیال مجاور شناسایی و هضم می شوند؛ بدون این که پاسخ التهابی ایجاد کنند (۲۷،۲۰). بنابراین می توان عنوان کرد که عصاره متانولی اسفنج تیا می تواند پاسخ های غیرالتهابی و التهابی را در سلول های سرطانی کولورکتال القا نماید.

نتیجه گیری

با توجه به یافته های مطالعه حاضر در طی ۴۸ ساعت از بین رفتن حجم مشخصی از سلول های سرطانی کولورکتال، آپوپتوزیس و نکروزیس در آنها می تواند نشان دهنده تاثیر عصاره متانولی بر این سلول ها و مختل شدن روند حیات آنها باشد. لذا این عصاره دارای

- Microbiology. 2008; 46(1):68-72. doi:10.1111/j.1472-765X.2007.02264.x
8. Amador ML, Jimeno J, Paz-Ares L, Cortes-Funes H, Hidalgo M. Progress in the development and acquisition of anticancer agents from marine sources. Annals of Oncology. 2003; 14:1607-1615. doi:10.1093/annonc/mdg443
9. Ireland CM, Copp BR, Foster MP, McDonald LA, Radisky DC, Swersey JC. Biomedical potential of marine natural products. In Atta way DH, ZaborskyOR (eds), Marine Biotechnology, 1993. Vol. 1, Pharmaceutical and Bioactive Natural Products, Plenum Press, NY, pp. 1-43. doi:10.1007/978-1-4899-2391-2_1
10. Sipkema D, Franssen MCR, Osinga R, Tramper J, Wijffels RH. Marine Sponges as Pharmacy. Marine Biotechnology 2005; 7:142-162. doi:10.1007/s10126-004-0405-5
11. Faulkner DJ. Marine natural products. Natural Product Reports. 2002; 19:1-48. doi:10.1039/b009029h
12. Bergmann W, Feeney RJ. Contributions to the study of marine products, XXXII: the nucleosides of sponges, I. Journal of Organic Chemistry. 1951; 16: 981-987. doi:10.1021/jo50002a005doi:10.1021/jo01146a023
13. Proksch P, Edrada R, Ebel R. Drugs from the seas-current status and microbiological implications. Applied Microbiology and Biotechnology. 2002; 59 (2-3):125-134. doi:10.1007/s00253-002-1006-8

14. Schwartzmann G. Marine organisms and other novel natural sources of new cancer drugs. *Annals of Oncology*. 2000; 11(3):235-243. doi:10.1093/annonc/11.suppl_3.235
15. Shubina LK, Makarieva TN, von Amsberg G, Denisenko VA, Popov RS, Dyshlovoy SA. Monanchoxymycalin C with anticancer properties, new analogue of crambescidin 800 from the marine sponge *Monanchora pulchra*. *Natural Product Research*. 2017; 33(10): 1415-1422. doi:10.1080/14786419.2017.1419231
16. Azcuna M, Tun JO, Yap HT, Concepcion GP. *Callyspongia samarensis* (Porifera) extracts exhibit anticancer activity and induce bleaching in *Porites cylindrica* (Scleractinia). *Chemistry and Ecology*. 2018; 34(5):397-411. doi:10.1080/02757540.2018.1437148
17. Chairman K, Ranjit Singh AJA, Alagumuthu G. Cytotoxic and antioxidant activity of selected marine sponges. *Asian Pacific Journal of Tropic Disease*. 2012; 2(3):234-238. doi:10.1016/S2222-1808(12)60053-X
18. Mosman T. Rapid colorimetric assay for cellular growth and survival: application to proliferation and cytotoxicity assays. *Journal of Immunological Methods*. 1983; 65(1-2):55-63. doi:10.1016/0022-1759(83)90303-4
19. Wlodkowic D, Skommer J, Darzynkiewicz Z. Flowcytometry-based apoptosis detection. *Methods in Molecular Biology*. 2009; 559:19-32. doi:10.1007/978-1-60327-017-5_2
20. Monks NR, Lerner C, Henriques AT, Farias FM, Schapoval EES, Suyenaga ES, da Rocha AB, Schwartzmann G, Mothes B. Anticancer, antichemotactic and antimicrobial activities of marine sponges collected off coast of Santa Catarina. *Journal of Experiment Marine Biology and Ecology* 2002; 281(1-2):1-12. doi:10.1016/S0022-0981(02)00380-5
21. Seleglim MHR, Lira SP, Kossuga MH, Batista T, Berlinck RGS, Hajdu E, et al. Antibiotic, cytotoxic and enzyme inhibitory activity of crude extracts from Brazilian marine invertebrates. *Revista Brasileira de Farmacognosia*. 2007; 17(3):287-318. doi:10.1590/S0102-695X2007000300002
22. Biegelmeyer R, Schröder R, Rambo DF, Dresch RR, Carraro JLF, Mothes BB, Moreira JCF, da Frota Junior MLC, Henriques AT. pH-dependent cytotoxic effects of extracts of the marine sponge *Polymastia janeirensis* on cancer cell lines. *Natural Product Research*. 2016; 30(23): 2734-2737. doi:10.1080/14786419.2016.1143824
23. Ibrahim HAH, El-Naggar HA, El-Damhougy KA, Bashar MAE, Abou-Senna FM. *Callyspongia crassa* and *C. siphonella* (Porifera, Callyspongiidae) as a potential source for medical bioactive substances, Aqaba Gulf Red Sea Egypt. *Journal of Basic and Applied Zoology*. 2017; 78(7):1-10. doi:10.1186/s41936-017-0011-5
24. Essack M, Bajic VB, Archer JA. Recently confirmed apoptosis-inducing lead compounds isolated from marine sponge of potential relevance in cancer treatment. *Marine Drugs*. 2011; 9(9):1580-1606. doi:10.3390/md9091580
25. Halim H, Chunhacha P, Suwanborirux K, Chanvorachote P. Anticancer and antimetastatic activities of renieramycin M, a marine tetrahydroisoquinoline alkaloid, in human non-small cell lung cancer cells. *Anticancer Research*. 2011; 31(1):193-201.
26. Guzii AG, Makarieva TN, Denisenko VA, Dmitrenok PS, Kuzmich AS, Dyshlovoy SA, Krasokhin VB, Stonick VA. Monanchocidin: a new apoptosis-inducing polycyclic guanidine alkaloid from the marine sponge *Monanchora pulchra*. *Organic Letters*. 2010; 12(19):4292-4295. doi:10.1021/ol101716x
27. Kong D, Yamori T, Kobayashi M, Duan H. Antiproliferative and antiangiogenic activities of smenospongine, a marine sponge sesquiterpene aminoquinone. *Marine Drug*. 2011; 9(2):154-161. doi:10.3390/md9020154
28. Bai R, Cichacz ZA, Herald CL, Pettit GR, Hamel E. Spongistatin I. A highly cytotoxic, sponge-derived, marine natural product that inhibits mitosis, microtubule assembly, and the binding of vinblastine to tubulin. *Molecular Pharmacology*. 1993; 44 (4): 757-766.
29. Ferreira M, Cabado AG, Chapela MJ, Fajardo P, Atanassova M, Garrido A, ET AL. Cytotoxic activity of extracts of marine sponges from NW Spain on a neuroblastoma cell line. *Environmental Toxicology and Pharmacology*. 2011; 32:430-437. doi:10.1016/j.etap.2011.08.012
30. Beedessee G, Ramanjooloo A, Tiscornia I, Cresteil T, Raghothama S, Arya D, et al. Evaluation of hexane and ethyl acetate extracts of the sponge *J aspis diastra* collected from *M auritus* W aters on HeLa cells. *Journal of Pharmacy and Pharmacology*. 2014; 66(9):1317-27. doi:10.1111/jphp.12256
31. Zimmermann KC, Bonzon C, Green DR. The machinery of programmed cell death. *Pharmacology and Therapeutics*. 2001; 92(1):57-70. doi:10.1016/S0163-7258(01)00159-0
32. Raveendran AT, Skaria PC. Learning and cognitive deficits in hypoxic neonatal rats intensified by BAX mediated apoptosis: protective role of glucose, oxygen and epinephrine. *International Journal of Neuroscience*. 2013; 123(2):80-88. doi:10.3109/00207454.2012.731457